

Józef Wiesław Rosłon

"Genesis 12-50", Josef Scharbert, Würzburg 1986 : [recenzja]

Collectanea Theologica 57/3, 190-191

1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

cowania polskie Zdzisława Kępińskiego i Tadeusza Chrzanowskiego⁵ nie mogą nawet w części konkurować z poziomem edytorstwa zaprezentowanego w tej książce. Kolorowe zdjęcia ukazują wnętrze kościoła z ołtarzem, ołtarz w zamkniętych i otwartymi skrzydłami, poszczególne kwatery oraz wiele wybranych szczegółów. Ilustracje czarnobiałe znajdują się w tych częściach książki, które nie dotyczą bezpośrednio ołtarza.

Książka podzielona jest na trzy części. Pierwsza i trzecia (stron 26 i 14) stanowią ogólne wprowadzenie w życiorys Mistrza, w problematykę zależności formalnych jego sztuki oraz omówienie innych dzieł. Najwięcej miejsca poświęcił autor oczywiście samemu ołtarzowi (80 stron). Po krótko zaprezentowanej historii obiektu następuje szczegółowe omówienie jego kolejnych części: predelli, kwater zamkniętego i otwartego ołtarza, scen środkowej szafy oraz zwińczenia. W oparciu o licznie cytowane teksty biblijne i apokryficzne autor dokładnie tłumaczy ikonografię poszczególnych przedstawień. Nie jest to suchy wykład wyjaśniający ich znaczenie, ale w rozbudowany, niemal epicki sposób ukazywane są nie tylko wydarzenia, ale także ich głęboki teologiczny sens, rola i znaczenie Maryi w dziejach zbawienia. Wyjaśnienia te mają z pewnością większe znaczenie na terenie niemieckim katolickim i protestanckim niż w Polsce.

Na końcu książki zamieszczony został stosunkowo niewielki spis literatury, którą Funk wykorzystał w przygotowaniu własnego tekstu. Wśród tych pozycji znajduje się jedna polska Z. Kępińskiego, przetłumaczona również na niemiecki. Z pewnością książka ta była głównym źródłem, z którego czerpał Funk, przedstawiona bowiem przez niego interpretacja ikonograficzna ołtarza jest nie tylko w treści, ale i w metodzie zgodna z zaprezentowaną przez Kępińskiego w swym pomnikowym dziele. Należy żałować, że Funk nie uwzględnił nowatorskiego studium P. Skubiszewskiego o stylu Wita Stwosza, jakie ukazało się po raz pierwszy po niemiecku w 1978 roku, nie zaznajomił się również z pracą M. Łodyńskiej-Kosińskiej z 1981 roku, obszernie streszczoną w języku francuskim, w odkrywczy sposób ukazującej problematykę ikonograficzną ołtarza. Jesteśmy jednak bardziej wyrozumiali wobec tych braków, gdy uświadomimy sobie, że książka Funka ma na celu upowszechnienie w krajach języka niemieckiego znajomości jednego z arcydzieł sztuki późnośredniowiecznej.

Polskiego czytelnika może razić, że tylko w mało znaczących wzmiankach wspomniano o innych powstałych w Polsce dziełach Wita Stwosza, podczas gdy stosunkowo obszernie omówiono te, które wykonał na terenie Niemiec. Tymczasem niemal wszyscy badacze twórczości Mistrza są zgodni, że najwspanialszy okres jego twórczości przypada na czas pobytu w Krakowie, gdyż ani wcześniej, ani później nie stworzył on dzieł im dorównujących.

Zbigniew Bania, Warszawa

¹ S. Dettloff, *Wit Stwosz*, Wrocław 1961.

² Z. Kępiński, *Wit Stwosz*, Warszawa 1981.

³ P. Skubiszewski, *Der Stil des Veit Stoss*, Zeitschrift für Kunstgeschichte 41 (1978). Tłumaczenie polskie w: *Wit Stwosz. Studia o sztuce i recepcji*, Warszawa-Poznań 1986.

⁴ M. Łodyńska-Kosińska, „*Ingenium et Labor*”. Uwagi o cechach nowatorskich ołtarza Mariackiego Wita Stwosza, *Biuletyn Historii Sztuki* 43 (1981).

⁵ T. Chrzanowski, *Ołtarz Mariacki Wita Stwosza*, Warszawa 1985.

Niniejszy tom stanowi dalszy ciąg komentarza do Księgi Rodzaju, którego pierwsza część, jako Genesis 1—11, ukazała się w 1983 r. i stanowi w serii z. 5. Była wspomniana w krótkiej recenzji w *Collectanea Theologica* 54 (1984) z. 3, 179—180. Przypomnieć można, że *Neue Echter Bibel* przyjęła tekst wspólny ekumeniczny Biblii z tłumaczenia ujednoczonego (*Einheitsübersetzung*), który został wprowadzony do liturgii mszalnej i brewiarzowej, lekcjonarzy i biblii szkolnych, dlatego też i jako komentarz stanowi dużą pomoc dla wszystkich pracujących w oparciu o znormalizowany i ujednoczony przekład. Zgodnie z założeniem ten katolicki komentarz do Starego Testamentu ma nastawienie duszpasterskie i praktyczne, co wyraża się w pominięciu dyskusji naukowych, położeniu większego nacisku na zrozumienie treści teologicznej tekstu i ukazanie jego kerygmy. Jednocześnie jednak ten zwięzły a treściwy komentarz informuje o współczesnym stanie egzegezy, wprowadza, gdzie trzeba, wiadomości z nauk pomocniczych dla zrozumienia tekstu przydatne, a przede wszystkim informuje wciąż o relacjach między poszczególnymi tradycjami i opracowaniami redakcyjnymi tych tradycji, o właściwych dla poszczególnych tradycji wyrażeniach i ich interpretacji, o powtórkach, przerwach, wtrętach i nawiązaniach wątku. Jednym słowem, czytający tekst biblijny jest przez komentarz ustawicznie prowadzony przez meandry krytyki literackiej i w swoim czasie może się spodziewać pomocy ze strony wiedzy biblijnej w jej dzisiejszej najnowszej broni. Także nie brak powiązań z teologią żydowską i chrześcijańską, nie mówiąc o Nowym Testamencie, lecz o Ojcach i teologach Kościoła, np. w związku z ofiarą Izaaka, z podstępym otrzymaniem błogosławieństwa przez Jakuba czy inne miejsca. Krytyka tekstu pojawia się bardzo oszczędnie, zwykle dla uzasadnienia przekładu.

Ponieważ, jak ciągłość paginacji to zaznacza, mamy do czynienia z dalszym ciągiem komentarza zakończonego przed paroma latami na „prehistorii”, autor daje tylko na początku krótkie (3 strony) wprowadzenie do dziejów patriarchów, odwołując się do obszerniejszego *Wprowadzenia do Pięcioksięgu* w poprzedniej części zamieszczonego. W tym szkicowym i orientacyjnym zapoznaniu z dziejami patriarchów daje autor poznać możliwość odtworzenia dziejów dzisiejszegoo tekstu zarówno z uwzględnieniem przyjmowanych źródeł, tradycji, nawarstwień i redakcji, które doprowadziły do ostatecznego utrwalenia formy spisanej ok. 400 r. przed Chr., jak i innych dochodzących ostatnio do głosu kierunków badania. Przedstawia dyskusje odnośnie do datowania czasu wędrówek patriarchów, jak i ich identyfikacji społecznej i geograficznej, i etnicznej. Osobiście w komentarzu przyjmuje uznawane pisma źródłowe J, E, Je (Jehowista, czyli J + E), P, a za okres, w którym miały się opisać wydarzenia, bierze czas między 1500 a 1250 przed Chr.

W podanej literaturze najpierw przedstawia publikacje zasadnicze odnoszące się do całych dziejów patriarchów, następnie po kolei do Abrahama, do Izaaka, do Jakuba i do Józefa. Są to dzieła i artykuły w języku niemieckim, angielskim i francuskim, zasadniczo z ostatniego dwudziestolecia, uważane za bardziej podstawowe lub liczące się pod względem naukowo-odkrywczym. Spis skrótów umieszczony został na końcu książki.

o. Józef Wiesław Roston OFMConv., Warszawa

Rudolf KILIAN, *Jesaja 1—12*, Würzburg 1986, Echter Verlag, s. 96 (*Die Neue Echter Bibel. Kommentar zum Alten Testament*, wyd. bp dr Josef Plöger i prof. dr Josef Schreiner, z. 17).

Na 13 stronach wprowadzenia do Księgi Izajasza otrzymujemy bogaty materiał historyczny, teologiczny i literacko-krytyczny odnośnie czasów Izajasza, jego osoby, orędzia prorockiego, narastania teologii księgi Izajasza wraz z powiększaniem się i przetwarzaniem samego dzieła, które można po-